

NOVUM

MUZEUM JINDŘICHOHRADECKA listopad 2008

Nožik Tomáše Krýzy potřetí v Jindřichově Hradci

Jedinečná soutěžní výstava betlémů „Nožik Tomáše Krýzy“ se po pěti letech vrací opět do Muzea Jindřichohradecka. Její již III. ročník se uskuteční ve výstavním sále na Balbínově náměstí od 22. listopadu 2008 do 6. ledna 2009.

Mezinárodní soutěž tvůrců betlémů si klade za cíl představit novinky v současné betlémářské tvorbě z domova i ze zahraničí. Hlavním kritériem je doba vzniku přihlášené práce, která musí být vytvořena v období mezi jednotlivými ročníky soutěže. To znamená v rozmezí pěti let. Soutěž je otevřena jak profesionálům, tak i amatérům. Nejlepší práce jsou vyhodnocovány odbornou porotou a vítězné práce tvůrců v amatérské i profesionální kategorii jsou oceněny čestnou cenou – Zlatým, stříbrným a bronzovým nožikem Tomáše Krýzy, jenž je přesnou kopií Krýzova řezbářského nože, s nímž byly vyrobeny některé části jeho proslavených jesliček.

Tradice soutěžních výstav betlémů byla v muzeu zahájena již v roce 1998 u příležitosti životních jubileí Tomáše Krýzy (1838 – 1918), tvůrce největších lidových me-

Betlém Františka Věžníka z Třebíče ze švestkového dřeva

nických jesliček na světě. Součástí I. ročníku „Nožiku Tomáše Krýzy“ byla vedle soutěžní výstavy betlémů celá řada dalších akcí. Do prvního ročníku soutěže „Nožik Tomáše Krýzy“, která probíhala v Muzeu Jindřichohradecka ve dnech 7. listopadu 1998 až 6. ledna 1999, se zapojila téměř stovka amatérských a profesionálních tvůrců betlémů a dvoustovka dětí rozmanitého věku. Výstava byla složena z betlémů

Skříňkový betlém Jakuba Sochora z Hradce Králové s dřevěnými řezanými figurkami

z nejněžnějšího materiálu. Vedle dřeva, papíru a keramiky se objevila také kůže, látka, těsto, cín, sklo, přírodniny a řada dalších materiálů. Díky velkému zájmu veřejnosti bylo rozhodnuto, že soutěžní výstava „Nožik Tomáše Krýzy“ bude pořádána v pravidelných pětiletých intervalech. Do druhého ročníku soutěže, který se konal v Muzeu Jindřichohradecka od 26. října 2003 do 6. ledna 2004 a byl vyhlášen jako specializovaný na dřevěné řezané betlémy, se přihlásilo na čtyřicet tvůrců z České republiky, Slovenska a Rakouska. Mezi prezentovanými díly se objevily betlémy z lípy, ořechu, topolu, třešně a hrušky, povářšinou bez povrchové úpravy. Některé práce byly mořeny a opatřeny přírodním voskem, případně barevnou polychromií. Námětem pro tvorbu soutěžních prací se staly hlavně historické betlémy vytvořené v tradičních betlémářských centrech.

Letošní již III. ročník soutěžní výstavy bude prezentovat více jak dvacítku prací současných tvůrců betlémů z Čech, Moravy a Slovenska. Na výstavě budou představena díla vytvořená ponejvíce z různých druhů dřeva. Řezbované betlémy s polychromií představí například Jan Roda z Prahy, Milan Jochacy z Neratovic, Dagmar Koverdynská z Nového Malína, Alojz Machaj z Bratislavy a Karel Lexa ze Strakonice. K vidění

*Třídlílný dřevěný řezaný betlém Oldřicha Ryčla z Prahy leštěný včelím voslem
1) celkový pohled 2) detail*

bude také monumentální betlém Romana Galeka z Jindřichova Hradce a mechanický betlém Bohumila Biňovce z Kamenice nad Lipou. Zajímavé betlémy v přírodním provedení do soutěže přihlásili například Karel Pavlíkovský z Říčan u Brna, Jaroslav Frencl z Volyně, František Gajda ze Strážnice, Vladimír Doubal z Trhové Kamenice, Oldřich Ryčl z Prahy, František Věžník z Třebíče a ze Slovenska pak Jozef Barta, Miroslav Kinder a Peter Zoičan. Drobnější řezbářská díla představí Jakub Sochor z Hradce Králové a Kateřina Kotinská z Prahy. Dále jsou vedle řezaných betlémů k vidění také jesličky keramické Marie Dočekalové z Prahy a Jany Půlpytlové z Českých Budějovic, malované na skle Marie Flaškové a paličkované Jany Pulcové z Hluboké nad Vltavou. Autoři představení na výstavě budou v adventním období prezentovat své řezbářské umění na tvůrčích dílnách.

Vítězné práce, které vybere odborná porota, složená z historika umění, řezbáře a etnografa, budou oceněny čestnou cenou - kopií nožiku T. Krýzy v bronzové, stříbrné a zlaté variantě. **Vyhlášení oceněných prací proběhne na vernisáži vsobotu 22. listopadu ve 14 hodin.**

Novinky v muzejních sbírkách

Díl XXIII. Kamenné artefakty - středověký „Schalenstein“

Když jsem se v září letošního roku zúčastnil „40. mezinárodní konference archeologie středověku“, v rámci tzv. panelové diskuse zde kolegové Martin Čechura a František Frýda ze Západočeského muzea v Plzni představili středověký „Schalenstein“ z Albrechtic (okr. Klatovy). Jak uváděli ve svém textu: „*Tento artefakt je zatím jediným známým exemplářem nalezeným v Čechách. Řada podobných objektů se však dochovala v sousedních zemích, především v Německu a Rakousku. Jejich tvar je nejčastěji válcový, kuželový nebo polokulový, méně často pravouhlý nebo čtyřlístý. V horní části bývá vyhloubeno 7 - 15, nejčastěji však 7 kruhových, pravidelně rozmístěných otvorů. Umístěny bývají především v exteriéru kostela, poblíž hlavního vchodu, méně často v interiéru. Ve většině případů je jejich původní poloha nejistá. Mohou být volně položeny, připevněny ke zdi, méně často umístěny na soklu. Byl zřejmě používán dvojím způsobem. V méně obvyklých případech mohl sloužit jako kamenný svícen a do jeho otvorů byly zasouvány svíce. Častěji však bylo jeho využití jako skutečné lampy - otvory byly naplněny olejem, ve kterém byl vložen knot, pevně zachycený u okraje nebo volně plovoucí. Funkce „schalensteinu“ souvisí se středověkým kultem mrtvých.*“

Konzultací s kolegou Čechurou jsem zjistil, že v našich muzejních sbírkách je zapsán obdobný válcový kamenný artefakt se čtyřmi otvory (viz obr.), kterému jsme dlouhá léta přisuzovali funkci třech misek v kuchyni či alchymistické dílně, je vlastně v Čechách teprve druhým známým kamenným svícem, německy označovaným jako „Schalenstein“. Na rozdíl od exponátu z kostela Panny Marie, sv. Petra a Pavla v Albrechticích, my prozatím lokaci našeho svícnu neznáme, protože nebyl přesně popsán ve starých přírůstkových knihách muzea. Mimo uvedení artefaktu z Albrechtic (7 otvorů, tvar nepravidelného soudku) doposud známe analogie pouze ze zahraničí a to z lokalit: Nonn, Maria Höfl, Sirmitz, Petersberg, Kleingradenegg, Wellersdorf, dále Neutz-Lettewitz, Marzoll, Weisseburg, Sillesdorf a Oening. Našemu muzejnímu exponátu se počtem otvorů podobá pouze artefakt z Gretschitz (tvar kvádr).

Kamenný svícen ze sbírek muzea (inventární číslo KA 30) je obdobně albrechtickému vyroben z hrubozrnného pískovce, má pravidelný válcový tvar o maximální výšce 11,5 cm a průměru v rozmezí 20,5 až 21 cm. V horní části se nachází čtyři pravidelně rozmístěné otvory, s tím, že tři mají přibližně shodný průměr od 5,2 do 5,8 cm a hloubku od 4,4 do 5,6 cm. Pouze čtvrtý otvor má průměr 7,4 cm a hloubku 6,3 cm. Ve spodní části je celkem 13 různě hlubokých a různorodě rozmístěných otvorů o průměru 0,5 až 0,8 cm. Ty vznikly pravděpodobně druhotně, kdy byl nejspíše kamenný válec používán v pracovní dílně jako pevná podložka při vrtání. Jediným původním technickým prvkem je nejspíše zahloubený otvor ve tvaru baňaté nádoby s hrdlem o celkové délce 5,7 cm a průměru 4,8 cm. Ve vrcholové části jsou dva zahloubené otvory o průměru 0,4 cm a uprostřed oválného zahloubeného otvoru o průměru 0,7 cm. S největší pravděpodobností se jedná o čep k nasazení na podstavce, avšak tento technický prvek nejsme schopni datovat.

„Schalenstein“ ze sbírek našeho muzea je prozatím druhým známým svého druhu v České republice. Zimní období věnujeme dalšímu bádání kolem tohoto zajímavého a svým způsobem unikátního exponátu. Poté jistě najdeme vhodnou příležitost, jak vám tento starý středověký svícen představit.

Zprávy:

Muzeum Jindřichohradecka je v měsíci listopadu otevřeno denně mimo pondělí od 8.30 - 12.00 a 13.00 - 17.00 hodin. **Městská vyhlídková věž** je pro veřejnost uzavřena. **Kostel sv. Jana Křtitele** je pro veřejnost uzavřen. **Výstavní prostory bývalého kláštera** jsou přístupny denně mimo pondělí vždy od 9.00 - 12.00 a od 13.00 - 16.00 hodin.

Provoz knihovny a badatelný Muzea Jindřichohradecka bude z technických důvodů i v měsíci listopadu 2008 omezen (!), v neodkladných případech se obračejte na PhDr. Štěpánku Běhalovou, PhD.

Muzeum Jindřichohradecka Vás zve na **PODZIMNÍ KONCERT, Irena Chřibková - varhany, František Langweil - lesní roh**, který se koná v **pondělí 3. listopadu 2008 od 19 hodin** v kostele sv. Jana Křtitele. Vstupné 100,-Kč

Klub historie letectví a muzeum Vás zvou na setkání s válečným stíhacím pilotem 68. noční perutě, účastníkem bitvy o Francii a bitvy o Anglii, u příležitosti jeho významného životního jubilea **„GENERÁL VÁLEČNÉHO NEBE – MIROSLAV ŠTANDERA“**. Setkání se uskuteční v **pátek 7. listopadu 2008 od 18 hodin** v konferenčním sále muzea.

Spolek Přátel starého Jindřichova Hradce Zve srdečně všechny zájemce na přednášku **PhDr. Josefa Hrdličky** nazvanou **„PO STOPÁCH RENESANČNÍCH ITALSKÝCH ARCHITEKTŮ PŮSOBÍCÍCH V JIŽNÍCH ČECHÁCH“**, která se uskuteční **tradičně druhé pondělí v měsíci 10. listopadu 2008 od 19 hodin** v konferenčním sále muzea.

Junák – svaz skautů a skautek ČR Vás zve na **výstavu „FEST ART“**, která bude otevřena v **úterý 11. listopadu a potrvá do neděle 16. listopadu 2008**. Výstava bude naistalována v křížové chodbě bývalého minoritského kláštera.

Muzeum srdečně zve všechny své příznivce na vernisáž soutěžní výstavy betlémského **„NOŽÍK TOMÁŠE KRÝZY“**, která se uskuteční **vsobotu 22. listopadu 2008 od 14 hodin** v kapli sv. Víta. Tři výherci ve dvou kategoriích obdrží repliky nožku Tomáše Krýzy v bronzové, stříbrné a zlaté variantě, které jsou tradiční cenou již ve III. ročníku soutěže. K výstavě bude vydán katalog. V rámci výstavy budou v proslinci probíhat řezbářské dílny. Výstava potrvá do 6. ledna 2009.

Jindřichohradecké muzeum srdečně zve své příznivce na výstavu v prostorách bývalého minoritského kláštera. Výstava s názvem **„SVĚDECTVÍ DIAPOZITIVŮ (PĚTASEDMDEŠÁTÍCI NA FRONTÁCH VELKÉ VÁLKY)“**, je umístěna v konferenčním sále. Ve výstavním sále pokračuje výstava hraček, která nese tentokrát název **„PAPÍROVÝ SVĚT“** a je letos zaměřena na papírové modely. Součástí výstavy je tradiční herná pro děti. Obě výstavy potrvají do 30. prosince 2008.

NOVUM – měsíční zpravodaj Muzea Jindřichohradecka Ročník XVII. 11/2008

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Píkal

Registrační značka: MK ČR 11673

Výkonný redaktor: Pavla Míchalová

www.mjh.cz

Adresa: Muzeum Jindřichohradecka, Balbínovo nám 19/I, 377 01 Jindřichův Hradec

Telefon: 384 363 660, 384 363 661 Fax: 384 361 576 E-mail: muzeum@mjh.cz